

Dr. Szak Andrea¹ – Druzsín József² – Szivák Petra³

A MAGYAR KATONAI FOLYÓIRATOK TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉSE

II. rész

DOI: 10.30583/2019/4/248

Absztrakt

A magyar katonai szaksajtó történetével az utóbbi évekig kevesen foglalkoztak. A cikksorozat a katonai szaksajtó történeti áttekintésére vállalkozott. A cikksorozat első része áttekinti a katonai sajtótermékek történetét a Rákóczi-féle szabadságharctól a második világháború befejezéséig. A cikksorozat második része a közelmúlt katonai kiadványai közül ad részletes elemzést.

Kulcsszavak: hadtudomány, kommunikáció, sajtótörténet, katonai szaksajtó, hadtudományi folyóiratok

Abstract

The history of the Hungarian military press has been neglected for many years. The series of articles is dedicated to the historical review of the military press. The first part of the series reviews the history of military press products from the Rákóczi War of Independence to the end of World War II. The second part of the series of articles gives a detailed analysis of the recent and current military publications on the qualified specialized journals supporting science.

Keywords: military science, communication, history of press, military press, military science journals

1 Dr. Szak Andrea, Nemzeti Közszerzői Egyetem Kommunikáció és Művelődéstudományi Tanszék/Milton Friedman Egyetem Kommunikáció Tanszék, tanszéki oktató.

ORCID: 2068-5775

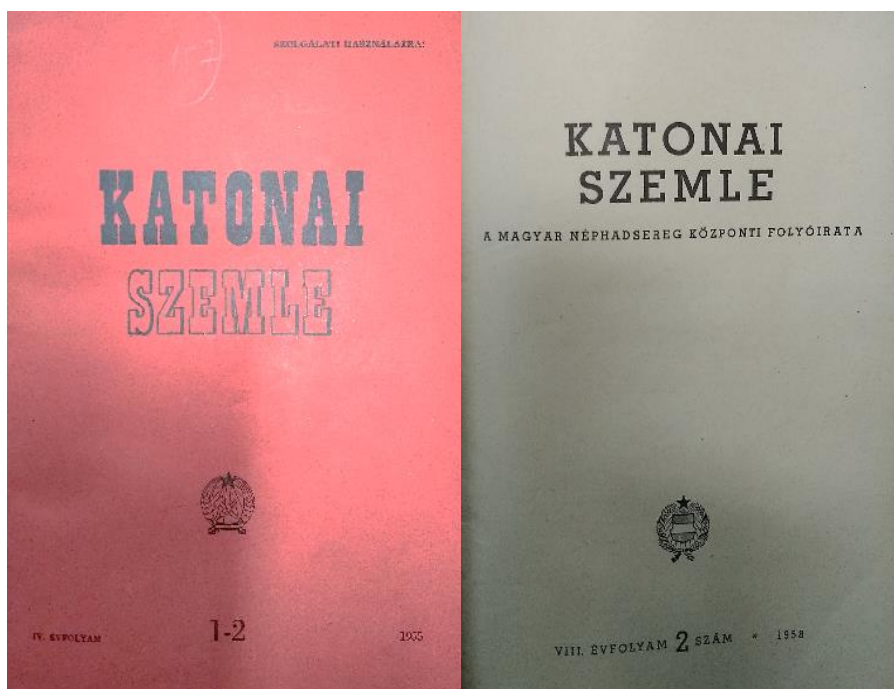
2 Druzsín József, MH Logisztikai Központ.

3 Szivák Petra, MH Modernizációs Intézet/HDF Modernisation Institute. Haditechnika folyóirat szerkesztőasszisztens. ORCID: 0000-0002-5040-8739

1.5. Katonai sajtótermékek a második világháború befejezésétől a rendszerváltásig

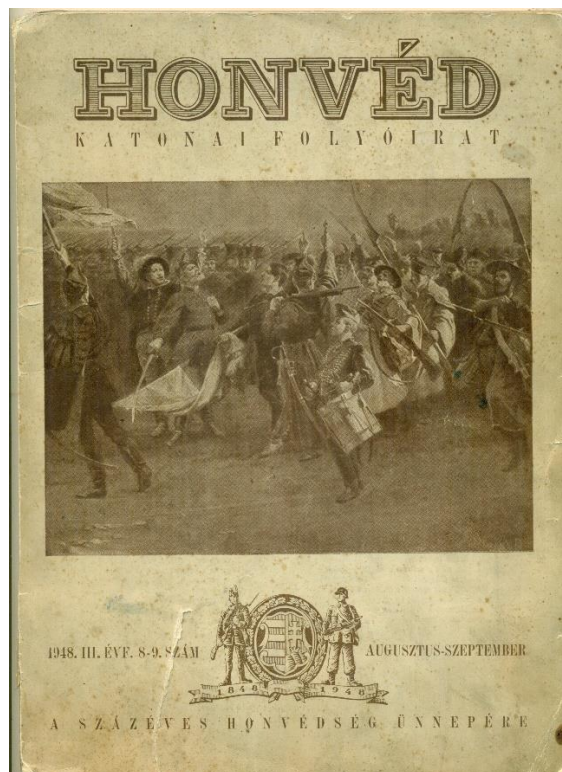
1.5.1. A II. világháború utáni időszak katonai kiadványai

Hazánkban 1948. júniusától valóra vált az egypártrendszer, létrejött a Magyar Dolgozók Pártja (MDP). Az 1949. május 15-i választásokkal kezdetét vette a Rákosi Mátyás nevével fémjelzett időszak. A társadalmi haladás ügyét, a szocialista honvédelem hazafias internacionalista eszméjét igyekezett eredményesen szolgálni a demokratikus hadsereg is, de főleg a szocialista Néphadsereg sajtója. Ezen túl következetesen szolgálta a nép és a hadsereg kapcsolatának erősítését, a honvédelmi tudat elmélyítését és a szövetségi kötelezettségek (Varsói Szerződés) teljesítését. Legjelentősebbek a „**Katonai Figyelő**”, a „**Katonai Szemle**”, a „**Politikai Értesítő**”, a „**Szabad Hazáért**” című irodalmi lapok és az „**Agitátor Zsebkönyv**”, valamint a Honvédelmi Minisztérium központi lapja a „**Néphadsereg**” voltak. Arról is szólnunk kell, hogy *e lapok egyben az agitáció és a propaganda hatékony eszközeinek szerepét is betöltötték a hadsereg politikai vezetése kezében*, így a személyi állomány katonai és politikai nevelését, valamint a párt és a kormány honvédelmi politikájának ismertetését egyszerre valósították meg.

5. számú ábra. A **Katonai Szemle** 1955-ben és 1958-ban

A sajtó társadalmi befolyása ebben az időszakban is jelentős volt, ez alól a haderő sem volt kivétel. Egy példa: a „**Néphadsereg**” jogelődje, a „**Honvéd**” (1946-1949) a *politikai nevelőmunkán messze túlmutató jelentőségű cikkeket* jelentetett meg 1948-ban: itt jelent meg az a Görgey Artúr tábornok személyét és szerepét támadó, Görgey történelmi szerepét „árulóvá” átminősítő cikk, amelyet Sólyom László altábornaggyal, a Hadiakadémia korábbi parancsnokával, 1948-tól a Magyar Honvédség vezérkari főnökével fogalmaztattak meg. (Sólyom, 1948, 36. o.)

6. számú ábra. Magyar Honvéd 1948 augusztus - szeptemberi számának címlapja, amelyben az árulás-koncepciót kifejtő tanulmány megjelent

Görgey személyének árulóvá nyilvánításával kapcsolatban „a haderőre kifejtett hatás tekintetében a minden katonához eljutó Honvéd újság volt a meghatározó ... a Honvéd újságban megjelent publikáció hatására zajlottak a Görgey – és a szabadságharc áruló arisztokrata tisztikara – áruló szerepével kapcsolatos kritikai viták”. (Hegedűs, 2018.) A Honvéd-cikk alapján kibontakozó 1950. évi „tábornokok perében” azután magát Sólyom altábornagyot, illetve további tizenkét, a Néphadseregben szolgáló – többségében „Ludovikás” – tábornokot és

főtisztet is akasztással kivégeztek, további tizenkét főt 15-25 év közötti börtönbüntetésre ítélték. (Okváth, 2001.) A per mellékvonulataként a Magyar Néphadsereg tiszti állományából 1950 első felében 256 főt, míg a második felében több mint 1000 főt bocsátottak el különféle politikai vádak alapján. (Dr. Schubert, 2007.) *Mint látható, a katonai sajtó szerepe a politikai szinten is magas fokú volt ebben a korszakban.* (Múltba nézés, XIV/6b, XIV/10) Ennek figyelembevételével az alábbiakban áttekintjük a sajtó társadalomra, célcsoportra és olvasóra gyakorolt hatásmechanizmusait.

Ebben az időszakban a sajtó volt a propaganda, a befolyásolás legkézenfekvőbb eszköze. Természetesen a katonai szaksajtó sem volt kivétel, a megjelent folyóiratok többek között ezt a célt is szolgálták. A példányszámokból egyértelműen kiderül, hogy a katonai szaklapok mennyire fedik le a katonai állományt. Ebből az egyszerű számadatból logikusan következik, hogy az adott szaklapban megfogalmazott tartalmak, vélemények nagy valószínűséggel eljutottak a célközönségükhöz. Ha figyelembe vesszük azt a tényt, hogy speciális témakörökről van szó, akkor világosan láthatjuk, hogy más médiumokból nem feltétlenül tájékoztottak az olvasók, így nem alakulhatott ki a kritikus szemléletük sem, könnyebben elfogadták azt, amit egy forrásból, jelen esetben egy katonai kiadványból olvastak.

Egy adott sajtóorgánium sok esetben nem csak azt szabta meg, hogy mit gondoljon az olvasó, hanem azt is, hogy miről gondolkodjon. A tartalom kiválasztásával, bemutatásával, a szerkesztők, újságírók fontos szerepet játszottak a katonapolitika formálásában. Nem mindegy, mit tűztek napirendre vagy mit hallgattak el. Nemcsak egy konkrét tényről, hírről értesülhettek, hanem arról is, hogy milyen jelentőséget tulajdonítottak neki, tehát rendkívül fontossá vált maga a kontextus. A gyakran ismételt, bizonyos kontextusban szerepeltetett tartalomnak célzott szerepe volt, mivel azok hordozhatták az információk javát. Ezek a kiadványok felállítanak egy bizonyos fontossági sorrendet, egyfajta értékhierarchiát, bizonyos eseményeket fontosnak tartanak, másokat elhallgatnak. Nem mindegy, mi kerül a borítóra, s egy-egy téma/témakör milyen terjedelemben kerül közlésre. Az sem mindegy, mennyire figyelemfelkeltő a cím, milyen betűnagysággal, betűvastagsággal szedték, a többi cím közül mennyire kiemelkedő, s nem utolsószepten az sem, hogy van-e mellette fotó, s ha igen, az milyen hatásadás-technikával készült. Egy háborús konfliktus vagy egy katonapolitikai esemény kapcsán nagyon nem mindegy az adott lap szóhasználata. A nyelvezetnek, a retorikának kiemelt szerepe lesz.

Érdemes vizsgálni azt is, hogy a szavaknak, mondatoknak az elsődleges jelentéstartalmán túl még milyen többletjelentésük van. A szavak, szóösszetételek használatának meglehetősen nagy súlya van egy adott cikkben, de természetesen az sem mindegy, hogy az olvasók hogyan értelmezik azokat.

Nagy kérdés, hogy mi történik akkor, amikor elkezdik olvasni az adott szöveget. A hermeneutikai (értelmezéstan) hagyomány a kommunikációs folyamatot az olvasók nézőpontjából szemléli, még akkor is, ha a folyamat egészét vizsgálja. A különböző sajtótermékek szövegei a feladótól és annak szándékaitól elszakított üzenetekként jelennek meg. Amikor filmet nézünk vagy regényt olvasunk, akkor sem arra gondolunk elsősorban, hogy az író, a rendező mit akart kifejezni, hanem rögtön elhelyezzük a saját értelmezési tartományunkba, s abban próbáljuk értelmezni.

Ugyanez érvényes a katonai szaklapokban megjelent tartalomra is. Amikor megkapjuk az „üzenetet”, szabadon dönthetjük el, mit is jelent számunkra. Természetesen a háttérben ott van minden előzetes tudásunk, ismeretanyagunk, tapasztalatunk.

Mivel a szöveg többjelentésű jelek, szavak oly módon összeálló szövege, amely által növekszik a jelentéslehetőségek száma, így a legtöbb szöveg poliszemantikus, sokjelentésű, s egy folyamatosan változó rendszer, mivel a szavak idővel, társadalmanként, kultúránként eltérő értelmezést is kaphatnak. Érdemes lenne összehasonlítani a közvetlenül a II. világháború után megjelent katonai lapok szóhasználatát, a hidegháború alatti, illetve utáni szóhasználattal. Vajon hogyan értelmeznénk most, lenne-e eltérés, s ha igen, miben?

A kommunikáció szemiotikai hagyománya szerint, a szavak speciális jelek, szimbólumok. A legtöbb szimbólumnak nincs természetes kapcsolata az általa jelzett dologgal. A Richards, a Cambridge Egyetem irodalomkritikusa az elsők között írta le, hogy a szavak önkényes szimbólumok, amelyeknek nincs belső jelentésük. A szavak annak a kontextusnak megfelelő jelentést vesznek fel, amelyekben használják őket. Szerinte az tévhit, hogy a szavaknak pontos jelentésük van, úgy gondolta, hogy a jelentést nem a szavak vagy más szimbólumok hordozzák, hanem maguk az emberek. Brit kollégájával, C. K. Ogdennel megalkotta a szemantikai háromszöget. A francia Roland Barthes például a nyomtatott és az elektronikus média által keltett érzelmi és ideológiai jelentéseket elemezte. A szemiotikai tradícióba tartozó tudósok azt kutatják, hogy a jelek - álljanak néhány képből vagy több ezer

szóból - hogyan közvetítik jelentésüket, és hogy miként lehet őket félreértés nélkül használni.

Amikor olvasunk, egyben „ötvözünk”, a legkülönbözőbb elemeket rakjuk egy új egységbe. Az olvasás során a szövegünk azáltal kap jelentést, hogy elemei összeérnek a fejünkben, ahol már ott van minden előzetes tapasztalatunk, tudásunk, kialakult véleményünk, így tehát az a jelentés, amelyet megkapunk egy regény vagy egy cikk olvasásakor, az keveréke azoknak az elemeknek, amelyeket az olvasáskor magunkkal viszünk, és azoknak a kifejezési elemeknek, amelyeket a szövegben találunk. Amikor egy új szöveggel találkozunk, legyen az egy regény vagy egy lap legfrissebb száma, akkor mindig korábbi, hasonló szövegekkel kapcsolatos tapasztalatainkat használjuk fel. Bizonyos elvárásokkal nyitjuk ki az újságot arra nézve, hogy mit fog tartalmazni. Ezek az elvárások döntően befolyásolják, hogyan fogadjuk, s értelmezzük azt, amit olvasunk.

Azoknak az előfeltételeknek a jelölésére, amelyek rendelkezésünkre állnak, amikor egy szöveget próbálunk megérteni, egy hermeneutikai gyűjtőfogalom, a megértési horizont szolgál. Amikor egy új szöveggel találkozunk, akkor mindig korábbi, hasonló szövegekkel kapcsolatos tapasztalatainkat használjuk fel. Bizonyos elvárásokkal nyitjuk ki az újságot, könyvet arra nézve, hogy mit fog tartalmazni. Ezek az elvárások döntően befolyásolják, hogyan fogadjuk, s értelmezzük azt, amit olvasunk. (Ez az olvasók elvárási horizontja.) Mindez érvényes minden írott szövegre, filmművészeti alkotásra, mindenre, amit értelmezzünk, legyen az egy Shakespeare-dráma, egyetemi jegyzet vagy egy katonai szaksajtó.

A tényleges megértés feltételezi, hogy a szöveget, a mondatot egy még nagyobb egészbe helyezzük el, ami által egy sajátos történelmi, társadalmi összefüggés, kontextus alapján tudjuk értelmezni. Az adott szöveg társadalmi környezete megmutatkozik a szövegben is, s annak ismerete előfeltétele, hogy meg tudjuk érteni magát a szöveget. A szöveg kontextusa utal az összes korábbi előzményre is, így a szöveg „textúráját” egy sokkal összetettebb, nagyobb egységként is kezelhetjük.

Azok az elvek, amelyek az olvasás megértési folyamatára érvényesek, általános érvényűek. Mindig egy hermeneutikai körben mozgunk, ha valamit meg akarunk érteni, legyen az egy napilap, bármilyen sajtóorgánus, egy regény vagy bármi más.

Az értelmezés során valójában sosem tudunk teljesen elszakadni a saját kulturális, társadalmi helyzetünktől, körülményeinktől.

Az 1940-es évek végén, az 1950-es évek elején nagy számban jelentek meg a különböző tiszti iskolák hetilapjai, köztük: a „**Légyvédelem**”, a Bem Légyvédelmi Tüzér Tiszti Iskola hetilapja, a „**Harcos**”, a Honvéd Dózsa Gyalogos Tiszti Iskola hetilapja vagy az „**lfjú Solymok**”, a Kilián György Repülő Hajózó Tiszti Iskola lapja.

Ugyancsak ekkor bontottak szárnyat a különböző csapatújságok, mint például az „**Előre**” vagy az „**Előre tüzérek**” és a fegyvernemi folyóiratok is. 1949-ben a honvédelmi miniszter parancsban fogalmazta meg, hogy fokozni kell a tiszti, tiszthelyettesi karban az új harcászati módszerek és az új fegyverek megismerését. Elrendelte azt is, hogy az egyes fegyvernemek szakkérdéseinek és kiképzési módszereinek tárgyalására fegyvernemi folyóiratokat kell létrehozni.

A havi rendszerességgel megjelenő fegyvernemi újságok rendelkezésként azt szabta, hogy a csapatoknak azokon a területeken nyújt-
sanak segítséget, ahol azt a központi lapok általános jellegűknél fogva nem tehetik (harcászati, felszerelési, fegyverzeti kérdések, kiképzési módszerek). Külső megjelenésüket tekintve nagyon hasonló fegyvernemi lapok voltak például: a „**Gyalogos**”, a „**Híradó**”, a „**Légyvédelmi Tüzér**”, a „**Műszaki**”, a „**Páncélos**”, a „**Repülő**”, a „**Tüzér**” vagy az „**Anyagi Értesítő**”.

7. számú ábra. A „**Páncélos**”, a „**Légyvédelmi Tüzér**”, a „**Repülő**”, a „**Tüzér**” és a „**Gyalogos**” című folyóiratok az ötvenes évekből

A Magyar Néphadsereg, mint a szocializmust építő társadalom szerves része, az 1956-os forradalmi események hatására megbénult, szervezeti keretei fellazultak. A kialakult, majd kiszélesedett forradalmi tevékenységben a hadsereg a központi irányítás hiánya miatt tétlenségre volt kárhóztatva. Természetesen a szocialista katonai sajtó is megbénult, a forradalom időszakában nem jelentek meg a folyóiratok. A **„Néphadsereg”** című központi lap helyébe a forradalmi szellemű **„Magyar Honvéd”** állt, bár mindössze 11 alkalommal jelenhetett meg.

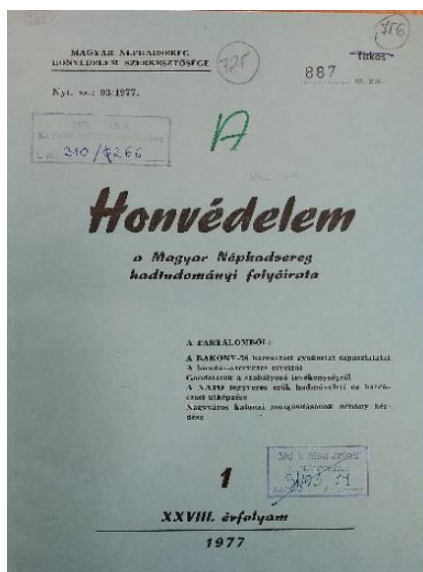
Az 1956-os forradalom leverését követően újjászerveződött a katonai sajtó. 1956. november végén a Magyar Néphadsereg Politikai Csoportfőnökségének első dolga volt a **„Magyar Honvéd”** betiltása (Tóth, 1997). A kor katonai lapjait olvasóknak világosan kell látniuk, hogy ezek a lapok kezdettől fogva híven szolgálták a szocialista-hazafias és internacionalista katonai hagyományokat. Az újjászerveződő Néphadsereg minőségi fejlődésével egyre inkább előtérbe kerülő kérdés lett: tudatosítani és magyarázni a szocialista katonai doktrína elveit, és szélesíteni a honvédelem társadalmi bázisát. Az illetékes párt és állami szervek új katonai szakfolyóiratok indításával igyekeztek a honvédelem új feladatait megoldani. Ezek a kiadványok azonban jellegük és profiljuk, valamint a feladatkörök tisztázatlansága miatt egyre jobban hasonlítottak egymásra. *Elsősorban a katonai felső- és középvezetés szakmai közlönyeivé váltak, és csak viszonylag szűk körben voltak olvasottak.* Ellentmondásként jelentkezett, hogy a különböző lapok mind a hadsereg előtt álló feladatokkal foglalkoztak, és ugyanazon szakmai központ irányítása, valamint ellenőrzése alatt álltak. Így a legtöbb katonai lap arculata erősen hasonlított egymásra, a szerkesztői munkát egyre kevésbé jellemezte a korszerűség és a kísérletezés.

A katonai lapok elvi eszmei irányítását végző Magyar Szocialista Munkáspárt Magyar Néphadseregi Végrehajtó Bizottsága különböző dokumentumokban rámutatott ezekre a fogyatékoságokra, és próbálta is azokat kiküszöbölni. Átszervezésekkel kívánták a katonai sajtót megreformálni, de a lapok jellegét és feladatkörét továbbra sem határozták meg pontosan, holott ez alapvető követelmény lett volna. 1956-tól a rendszerváltásig a katonai sajtó a párt és a nép ügye iránti elkötelezettségét, ideológiai tisztaságát mindenkor híven igyekezett megőrizni. (Horváth, 2013)

A Párt és a Kormány konszolidációs politikájával együtt 1957-től megtörtént a magyar katonai sajtó újjászervezése is. A megszűnt **„Néphadsereg”** című lap helyett **„Honvéd Újság”** címmel új katonai lap alapítására került sor, melynek főszerkesztője Ráth Károly, majd

Meruk Vilmos lett. A Honvédelmi Minisztérium központi lapjaként hetenként megjelenő **„Honvéd Újság”** képes ifjúsági mellékletet is kibocsájtott **„Az Ifjúság”** címmel, melyet Lakatos Ernő szerkesztett. A híres író, műfordító Devecseri Gábor szerkesztette a **„Szabad Hazánkért”** című katonai irodalmi folyóiratot. Önálló honvédségi agitációs képeslapként elindult az **„Igaz Szó”** című, Komjáth Pál által szerkesztett kiadvány, s ezzel egyidőben megszűnt az **„Agitátor Zsebkönyv”**. 1957-től újra megjelent a **„Honvédelem”** című hadtudományi lap, mint a **„Katonai Figyelő”** jogutódja, és újra kiadásra került a **„Katonai Szemle”** című szakfolyóirat is, mely a **„Politikai Értesítő”**-t váltotta fel.

A **„Honvédelem”** című tudományos folyóirat elsősorban a szocialista hadtudomány ismertetésével és a szocialista katonai doktrína propagálásával valósította meg feladatait, ugyanakkor foglalkozni igyekezett a hadtudomány minden ágában a magasabbegységek hadművelleti-harcászati kérdéseivel és a haditechnikai eszközökkel is. A korábbi szerkesztési tendenciákat felváltotta az önállóságra való törekvés, a személyes kezdeményezőkészségre építő, érvelő-meggyőző erejű publikációk, interjúk és riportok szerkesztői gyakorlata. Az így újjászülött katonai sajtóról állítható, hogy igényesebb, szakszerűbb, olvasmányosabb és érdekesebb lett, mely nem kis mértékben fokozta népszerűségét is.

8. számú ábra. A **Honvédelem** 1977-ben

1957 novemberétől a hetenként háromszor megjelenő **„Honvéd Újság”** megszűnt, jogutódként a Honvédelmi Minisztérium központi

lapjának tekintett **„Néphadsereg”** jelent meg, mely azt a fő feladatot kapta, hogy elsősorban a sor- és továbbszolgáló állomány lapja legyen. Az 1958 januárjában megszűnt **„Politikai Értesítő”** című folyóirat jogutódaként pedig a **„Honvédségi Pártmunkás”** című lap került kiadásra, mint a Magyar Néphadsereg Politikai Csoportfőnökségének és az MSZMP Néphadseregi Pártbizottságának kiadványa. Elsősorban hivatásos politikai munkások és pártszervezetek aktivistái számára készült, de feladatának tekintette a csapatoknál folyó politikai, erkölcsi és katonai nevelés segítségét is.

Elmondható, hogy a **„Katonai Szemle”** és a **„Honvédelem”** című folyóiratok a hivatásos állomány politikai és katonai nevelésén túl a tudományos munka szervezésének is fő fórumai voltak. Ebben az időben a szerkesztőségek munkatársai még többségében hivatásos tisztekből álltak, akik kellő újságírói és szakmai felkészültséggel és tapasztalattal, ugyanakkor hivatásuk iránti elkötelezettséggel rendelkeztek, továbbá kipróbált, osztályhű, tehetséges fiatalok voltak.

A polgári védelem és a honvédelem szoros kapcsolatát jellemzi az 1959-től megjelenő **„Magyar Légoltalom”** című képes havilap és a **„Légoltalmi Szemle”** című folyóirat. Mivel mindkét polgári védelmi folyóirat inkább szakmai közleménynek számított, ezért többszöri átszervezéssel próbálták a profiljukon változtatni.

Ugyancsak 1959-ben jelent meg először a **„Lobogó”** című hetilap, mint a Magyar Honvédelmi Sportszövetség (MHS) központi lapja. A hatvanas évekre a Magyar Honvédelmi Szövetség (MHSZ) fő profilja a honvédelmi képzés és honvédelmi sport lett. Az MHSZ önálló sajtóval rendelkező félkatonai szervezet volt, bár sajtója nem tartozott szorosan a katonai sajtó körébe, mégis fontos szerepet töltött be a maga területén.

1963-ban a saját kiadóhivatala megszűnt, és a **„Lobogó”** című újság átkerült az Ifjúsági Lapkiadó gondozásába, politikai irányítását pedig a KISZ Központi Bizottság Agitációs és Propaganda Osztálya látta el.

1960. január 1-től a **„Néphadsereg”**, mint napilap megszűnt, a **„Szabad Hazánkért”** című irodalmi havilappal egyesülve, új köntösben, de **„Néphadsereg”** címmel, képes katonai hetilapként került kiadásra.

A **„Honvédségi Pártmunkás”** és a **„Katonai Szemle”** című lapok is összeolvadtak, és új kiadványként **„Honvédségi Szemle”** címmel kerültek az olvasókhoz.

9. számú ábra. A **Honvédségi Szemle** 1961-ben

A katonai sajtó legfontosabb kiadványainak példányszámai jelentősnek mondhatók, bár figyelembe véve a hadsereg létszámát, még így sem biztos, hogy minden olvasóhoz eljuthattak. 1963-ban a „**Néphadsereg**” 15 000, a „**Honvédségi Szemle**” 8 000, az „**Igaz Szó**” pedig 25 000 példányban került ki a nyomdából.

Az 1960-as évektől a katonai sajtó politikai irányítását közvetlenül az MSZMP Néphadseregi Bizottsága, ellenőrzését pedig a Politikai Főcsoportfőnökség Agitációs és Propaganda Csoportfőnöksége látta el.

1964-ben a „**Magyar Légoltalom**” című havi képeslap neve „**Polgári Védelemre**” változott, a kéthavonta megjelenő „**Légoltalmi Szemle**” pedig a „**Polgári Védelmi Szemle**” nevet kapta, de hamarosan megszűnt és feladatát a „**Honvédelem**”, illetve a „**Honvédségi Szemle**” folyóiratok vették át.

1967-ben jelent meg először a „**Haditechnikai Szemle**” című folyóirat, mely a világ haditechnikai újdonságait kívánta bemutatni az olvasóknak.

10. számú ábra. A **Haditechnikai szemle** 1967-es és 1975-ös kiadványai

Óriási változást jelentett az 1966-os esztendő, amikor az MSZMP Központi Bizottság Titkársága engedélyezte a „**Néphadsereg**”, a „**Polgári Védelem**”, az „**Igaz Szó**” és a „**Honvédségi Szemle**” című folyóiratok *nyílt, utcai terjesztését*. Ez az új helyzet sok tekintetben új igényekkel lépett fel a katonai sajtóval szemben is. Szükség lett volna a lapok jellegének, arculatának módosítására, feladatuk tisztázására, szerepek elkülönítésére. Tovább növelte a gondokat a *katonai sajtót előállító személyi állomány körülmekintő kiválasztás útján történő pótlása és továbbképzése*, mely évtizedekig nem valósult meg. Sem polgári, sem katonai intézetekben nem folyt szervezett újságíróképzés, sem továbbképzés. A Magyar Újságírók Országos Szövetsége által indított újságíró-iskolákban a hadsereg számára nem képeztek személyi állományt, a dolgozók kiválasztása pedig sematikus szempontok alapján történt. Így nem mindig a megfelelő tisztek kerültek szerkesztői beosztásokba. Ez a helyzet csak a *70-es évek közepétől változott, amikor a katonai lapok irodalmi és újságírói pályázatokat írtak ki, és az itt feltűnt tisztekből és tiszthelyettesekből eligítették ki létszámgigényüket*.

A hetvenes évekre a katonai sajtótermékek példányszámai is jelentősen megnöttek, a „**Néphadsereg**” 20 000, az „**Igaz Szó**” 25 000, a „**Honvédségi Szemle**” 7 000, a „**Honvédelem**” pedig 5 000

példányban került kiadásra. A 70-es években már nyíltan beszéltek arról a vitáról, amely a „Néphadsereg” című újság fennállása óta dúlt, nevezetesen a hadsereg felső vezetése nem tudta eldönteni, mit is jelent tulajdonképpen a katonai sajtó fogalma. Arról sem alakult ki egy-egy álláspont, hogy milyen is legyen a jó katonai lap, különösen azt nem határozták meg, hogy kihez szóljon és mit tartalmazzon.

Főleg azután vetődtek fel ezek a kérdések, miután a katonai lapok egy része nyílt terjesztésbe került. Számtalan szervezeti módosításra került ugyan sor, hetilapokból napilapok, majd újra hetilapok lettek, mindhiába. A nem egyeztetett vezetői elvárásoknak így sem tudtak maradéktalanul megfelelni. Az ellentmondásos elvárások miatt a nyílt terjesztés sem váltotta be a hozzáfűzött reményeket, hiszen egyik lap sem szólhatott egyszerre a sorkatonákhoz, a hivatásos állományhoz és a polgári lakossághoz is.

A katonai kiadványok irányításának kérdése évtizedekig nem oldódott meg, különböző szinteken eltérő nézetek uralkodtak a politikai, a katonai és a honvédelmi nevelés sajtófeladatainak felfogásáról, értelmezéséről és megvalósításáról. A 70-es évek derekára sem sikerült átütő reformokat véghezvinni. *A belső terjesztésű 38 katonai lap és folyóirat* közül csupán 13 rendelkezett hivatalos lapengedéllyel. A honvédelmi miniszter csak a papírtakarékosság kérdésében foglalt állást, és mivel minden katonai szervezet ragaszkodott a maga saját alapjához, csak a különszámok és mellékletek kiadásáról tudtak lemondani.

A katonai sajtó egészét átfogó, szervezeti rendszerét korszerűsítő intézkedések az 1980-as évekre sem születtek meg. Továbbra is időszzerű volt a katonai sajtó helyzetének felülvizsgálata és reformja. A felső vezetés a katonai sajtóra úgy tekintett, mint az országos sajtó részeként sajátos feladatokat ellátó szegmensre. Úgy definiálták, mint az országos sajtóstruktúrában elhelyezkedő, speciális, kiegészítő jellegű területet, mely épít az országos tömegkommunikációra, mondanivalóját alapvetően a hadsereg belső élete és kitűzött feladatainak megvalósításának segítése határozza meg. (Ballagó, 1987)

1.5.2. A II. világháború utáni időszak katonai logisztikai kiadványai

A Honvédelmi Minisztérium Anyagi Főcsoportfőnökség Kiképzési Osztálya jelentette meg 1949. májustól szeptemberig az „**Anyagi Értesítő**” című katonai folyóiratot. A mindössze 5 számot megélt lap szerkesztőbizottságának előszavában az alábbi célokat tűzték maguk elé: „Az „**Anyagi értesítő**” azt a célt kívánja szolgálni, hogy az anyagi

szolgálatot ellátó bajtársak agyában és szívében a fenti általános elveket felidézze. Ezen túlmenően gyakorlati útmutatással, tanáccsal, ismeretbővítéssel is segítséget kívánunk nyújtani hivatásuk becsületes és hasznos gyakorlásához.” (Anyagi Értesítő: Előszó 1949)

1949. októbertől az „**Anyagi Értesítő**” 6-7. összevont száma már „**Hadtápszolgálat**” néven jelent meg a HM Hadtápszolgálatfőnökség Kiképzési Osztálya kiadásában. A Szerkesztőbizottság összetétele az első évben még változatlan maradt, később – az ismert történelmi szituáció miatt – teljesen kicserélődött. A lap 1951 augusztusáig három évfolyamot és összesen 15 számot ért meg, bár a számokat gyakorta összevonva jelentették meg.

1956 májusában jelent meg a „**Haditechnikai Szemle**” című folyóirat első száma, amely a napjainkban is létező „**Haditechnika**” közvetlen jogelődjének tekinthető. Az 1600 példányban előállított, A4-es formátumú lap felelős szerkesztője a Haditechnikai Intézet tudományos osztályának osztályvezetője volt. A kéthavonta megjelenő lap második száma a forradalom és szabadságharc miatt nem került kinyomtatásra. 1957-58-ban összesen csupán három szám jelent meg, majd a lap kiadása évekig szünetelt. 1967-től jelent meg újra, folyamatosan 1982-ig, amikor is címe „**Haditechnika**”-ra változott. (Demeterné – Gyulai 2018).

A „**Katonai Logisztika**” című folyóirat elődjének tekintett „**Hadtápbiztosítás**” című, negyedévente megjelenő belső kiadványt a Magyar Néphadsereg Hadtápfőnöksége adta ki 1968-1989 között. A periodika célkitűzéseit az első szám előszavában így olvashatjuk: „*A jelenlegi katonai folyóiratok: Honvédelem, Honvédségi Szemle, Honvédorvos stb., jellegüknél fogva nem nyújtanak kellő lehetőséget a mind nagyobb számban tudományos munkára is törekvő egyre differenciáltabb szakképesítésű hadtáptisztek hadtáp irodalmi tevékenységének kifejlesztésére. Egyrészt ez, másrészt a hadtápszolgálat fejlődési perspektívái olyan külön hadtáp katonai folyóirat szerkesztésének igényét vetette fel, mely színvonalban és tartalomban alkalmas a hadtáptisztek szervező-vezető készségének, szakmai műveltségének további emelésére... a harctevékenységek, és a kiképzés hadtápbiztosítási problémáinak tudományos elemzésére, a haditechnikai képzettség fejlesztésére. Legyen a folyóirat a hadműveleti hadtáp, a csapathadtáp, a hadtápvezetés, a hadtáp törzsmunka elméleti és gyakorlati kérdéseinek szakirodalmi fóruma.*” (Róka, 1968 pp. 3-4.) Az alkalmanként 550 példányban megjelenő szakfolyóirata 12 évfolyam után szűnt meg.

Fsz	Cím	Megjelenés	Megjegyzés
<i>Propaganda jellegű szakmai lapok</i>			
1.	Katonai Figyelő	1949-1957	Hadtudományi lap, Jogutód: Honvédelem 1957-
2.	Katonai Szemle	1949-1956	
3.	Politikai Értesítő	1949-1957	Célja: a ht. állomány politikai és katonai nevelése és a tudományos munka szervezése Jogutód: Katonai Szemle, 1957-1960
4.	Szabad Hazáért	1949-1960	
5.	Honvédségi Pártmunkás	1958-1960	Az MN Politikai Csf-nek és az MSZMP Néphadseregi Pártbizottságának kiadványa
6.	Honvédségi Szemle	1960-	A Honvédségi Pártmunkás és a Katonai Szemle összeolvadásából
7.	Igaz Szó		
<i>Irodalminak mondott lapok</i>			
1.	Agitátor Zsebkönyv	1949-1957	Jogutód: Igaz Szó, 1957-
2.	Néphadsereg	1949-1957	A Honvédelmi Minisztérium központi lapja
3.	Magyar Honvéd	1956-ban (11 szám)	Jogelőd: Honvéd (1946-1949) Jogutód: Honvéd Újság Ifjúsági melléklete: Az Ifjúság 1957-
4.	Néphadsereg	1957. 11.- 1960	A Honvéd Újság jogutódja, sor- és továbbszolgáló állomány lapja
5.	Néphadsereg	1960-	Szabad Hazánkért irodalmi havi lappal egyesülve hetilapként jelent meg
6.	Szabad Hazánkért	1957-1960	
<i>Tiszti iskolák hetilapjai</i>			
1.	Légvédelem	1949-	Bem Légvédelmi Tüzér Tiszti Iskola hetilapja
2.	Harcos	1949-	Honvéd Dózsa Gyalogos Tiszti Iskola hetilapja

3.	Ifjú Solymok	1949-	Kilián György Repülő Hajózó Tiszti Iskola lapja
<i>Csapatújságok és fegyvernemi újságok</i>			
1.	Előre	1949-	Havilap
2.	Előre tüzérek	1949-	Havilap
3.	Gyalogos	1949-	Havilap
4.	Híradó	1949-	Havilap
5.	Légvédelmi Tüzér	1949-	Havilap
6.	Műszaki	1949-	Havilap
7.	Repülő	1949-	Havilap
8.	Páncélos	1949-	Havilap
9.	Tüzér	1949-	Havilap
10.	Anyagi Értesítő	1949- 5. szám	Az MN Anyagi Főcsoportfőnökség Kiképzési Osztálya jelentette meg Jogutód: Hadtápszolgálat, 1949. 10.-1951.
11.	Hadtápbiztosítás	1968-1989	
12.	Magyar Légoltalom	1959-1964	Polgári védelmi folyóirat Jogutód: Polgári Védelem 1964-
13.	Légoltalmi Szemle	1959-1964	Polgári védelmi folyóirat, Jogutód: Polgári Védelmi Szemle, 1964-65
14.	Lobogó	1959-1963	Magyar Honvédelmi Sportszövetség (MHS) hetilapja
15.	Haditechnikai Szemle	1956-1958 1967-1982	Jogutód: Haditechnika, 1982-

1.6. A rendszerváltozást követő kiadványok

A kommunikációnak fontos eszköze az írott és elektronikus sajtó. (Németh, 1993) A külső és a belső kommunikáció - bár jellegéből adódóan szorosan kapcsolódik egymáshoz - differenciált tartalommal és eszközökkel jelenik meg. Míg a külső kommunikáció elsősorban a bizalomkeltésre helyezi a hangsúlyt, addig a belső, szervezeti kommunikációban a motiválás és a szervezeti célok elérése érdekében végzett tevékenység kap nagyobb szerepet.

Az 1989 után fokozatosan átalakult Magyar Honvédség PR tevékenységének célja a honvédség társadalmi elismerésének növelése és a belső kommunikációs környezet bizalmának, támogatásának

elnyerése a honvédelem ügye, a hadsereg rendeltetése iránt. (Nádor, 1993) A katonai médiának ebben az új értelmezésben kiemelkedő szerep jut a külső és a belső kommunikációban egyaránt.

A rendszerváltozás óta a Honvédelmi Minisztérium társadalmi és sajtó kapcsolataival összefüggő tevékenységet a honvédelmi miniszter irányítja. A média-kommunikáció fontos területe az úgynevezett személyes kommunikáció, mely az MH vezetőinek és személyi állományának információcseréjét biztosítja. Hasonlóan fontos a Honvédség identitásának, arculatának alakítása, a hadsereg rendeltetésének, szervezeti kultúrájának társadalmi elfogadtatása és vizuális megjelenítése. A feladatok között szerepel a fegyvernemi és csapathagyományok bemutatása, a katonai erények érvényre juttatása a követendő múlt, jelen és jövőkép formálása érdekében. (Galambos, 1997)

A korszerű, képességalapú haderőkben a kommunikációs képességre is ugyanolyan szükség van, mint a többi katonai képességre. (Varga, 2001) A rendszerváltozást követően, a civil kontroll megszilárdulásával a politikai és az abból származtatott katonai stratégiák elfogadtatása és a társadalom hozzájuk való viszonyának alakítása előtérbe került. A honvédség kilépett a betonkerítések mögül, a jellegénél fogva zárt, titkolódzó világ – korlátozottan bár, de – nyitottá vált a civil szféra előtt. (Kozma, 1993) Magyarország olyan gazdasági-politikai és katonai szövetségek tagjává vált, mint a NATO és az Európai Unió. Az önkéntes haderő alkalmazására történő áttéréssel pedig megjelent a munkaerőpiacon is.

Európa fejlettebb országaiban a sikeralapú kommunikáció az elfogadott, de a munkaerőigény kielégítéséhez is magas önértékelésre épülő önbizalomra, energikus aktivitásra, valamint nívós értékek közvetítésére van szükség. Az elektronikus fundamentalizáció korában továbbra is jelentős szerep vár a Magyar Honvédség PR-szakembereire, hiszen a védelmi szférának, a kommunikációval menedzselt önkéntes haderőnek önbizalommal rendelkező, jól informált, magas teljesítményre képes, összességében sikeres szervezeti emberekre van szüksége. (Galambos, 2003)

A haza, a hon védelmének az ügye, mindig a legfontosabb volt a magyar katona számára. Ezt az ügyet szolgálta a Magyar Királyi Honvédségi Ludovika Akadémia és annak folyóirata, a „**Ludovika Akadémia Közlönye**” is. A mai katonai felsővezetés teljes érzelmi azonosulással tekint a magyar katonai múlt hagyományai felé. Lapelődeihez híven, a mai katonai szaksajtónak és benne a tudományos

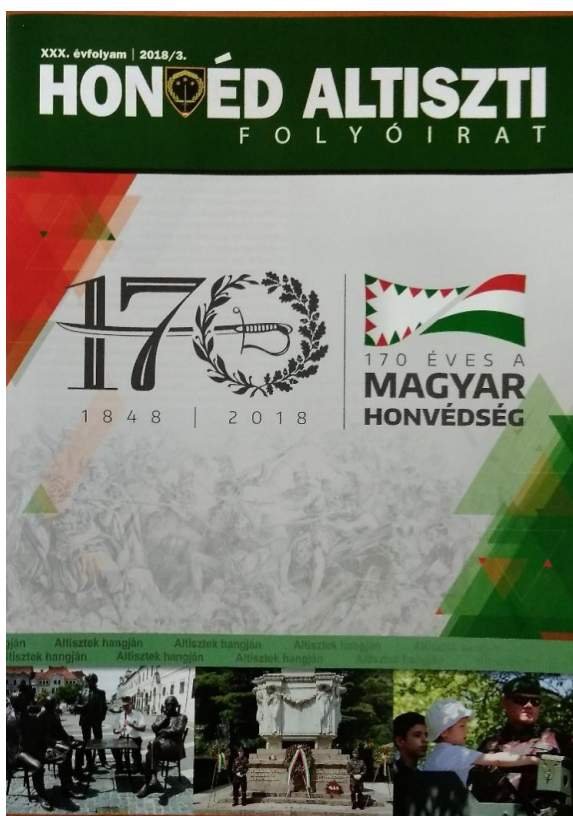
folyóiratoknak is ezt a hagyományt kell követniük. Ma már katonai szakfolyóirataink mindenki számára nyitott fórumot jelentenek, akik megfelelnek a hitelesség, a minőség, az újszerűség és a korszerűség elvárásainak. (Orosz, 2012)

11. számú ábra. A **Magyar Honvéd** 1989-es és 2018-as kiadványa

Ezeknek az elvárásoknak kíván megfelelni az 1990. március 15-én első számával jelentkező, azóta többször megújult, immár 7 000 példányban nyomtatott „**Magyar Honvéd**” magazin, valamint a 2005-től megjelenő és 2015-ben már a 2000-es példányszámot is elérő „**Honvéd Altiszti Folyóirat**” is. A magyar katonai sajtó sikereinek fokmérője lehet, hogy magyar újságíró nyerte az Európai Katonai Sajtószövetség (European Military Press Association – EMPA) 2015-ös „Év legjobb újságcikke” díját és ugyancsak 2015-ben az „Év magazinja” díjat a „**Magyar Honvéd**” magazin nyerte el.⁴

4 A magyar katonai sajtó sikere Elérhető: https://honvedelem.hu/cikk/53378_a_magyar_katonai_sajto_sikere, letöltve: 2019.02.19.

12. számú ábra. A **Honvéd Altiszti Folyóirat** 2018-as száma

Felhasznált Irodalom

A magyar katonai sajtó sikere

https://honvedelem.hu/cikk/53378_a_magyar_katonai_sajto_sikere

letöltve: 2019.02.19.

Az Anyagi Értesítő Szerkesztőbizottságának előszava 1949. május 1. évf. 1. sz. p. 4.

Ballagó László (1987): A magyar katonai sajtó fejlődése 1956-1980 Magyar Néphadsereg Politikai Főcsoportfőnökség Tudományos Tanácsa 1987. tervszám: 87/064

Bata István (1956): A Magyar Népköztársaság Honvédelmi Miniszterének előszava Haditechnikai Szemle 1956. I. évfolyam, 1. szám. Elérhető: https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/Haditechnika_1956/?pg=2&layout=s, letöltve: 2019.02.23.

Bodoróczki János (2014): A logisztika története Hadmérnök ISSN 1788-1919 IX. évfolyam 4. szám 2014. december pp. 75-85.

Buzinkay Géza (1993): Kis Magyar Sajtótörténet. Haza és haladás Alapítvány, Budapest, ISBN:963-04-3411-3 p. 107.

Csémi Károly (1967): Magyar Néphadsereg Vezérkar Főnöke, a honvédelmi miniszter első helyettese előszava Haditechnikai Szemle 1967. I. évfolyam, 1. szám 1. oldal

Demeterné Szivák Petra, Gyulai Gábor (2018): A Magyar Honvédség Logisztikai Központ folyóiratainak szerepe a tudományos tevékenység támogatásában Katonai Logisztika eISSN 1789-6398 2018. évi 1-2. szám DOI: 10.30583/2018/1-2/133 pp. 133-156.

Dobó Péter (1993): Katonai Logisztika ISSN 1588-4228 1993/1. I. évfolyam 1. szám p. 3.

Döndő Rezső (1988): A katonai sajtó irányításának története 1957-1980. Magyar Néphadsereg Politikai Főcsoportfőnökség Tudományos Tanácsa 1988. tervszám: 87/065

Galambos Béla (1997): Megoldási lehetőség a MH komplex szervezeti kommunikációs intézménye kialakítására és az egyes vezetési szinteken megoldandó PR feladatokra Új Honvédségi Szemle ISSN 2060-1506 1997. év 3. szám pp. 80-87.

Galambos Béla (2003): Public Relations a hadseregben Magyar Honvédség, Budapest, 2003. ISBN 963-327-371-4

Gáspár Tibor (2013): 20 éves a Katonai Logisztika folyóirat Katonai Logisztika ISSN 1789-6398 2013/1. 21 évfolyam 1. szám p. 8.

Horváth Attila (2013): A magyar sajtó története a szovjet típusú diktatúra idején Nemzeti Media- és Hírközlési Hatóság Médiatanács Médiatudományi Intézete Budapest, 2013. ISBN 978-615-530-203-9

Jostein Gripsrud: Médiakultúra, médiatársadalom, Új Mandátum Könyvkiadó, Bp., 2007. 126.o.

Keszthelyi Gyula (2011): Előszó Katonai Logisztika ISSN 1789-6398 2011/1. sz. 19. évfolyam 1. szám p. 7.

Kovács Jenő (1985): A katonai sajtó története 1945-1948 Tanulmányok, dokumentumok a Magyar Néphadseregben folyó politikai munka történetéből MN Politikai Főcsoportfőnökség Tudományos Tanácsa 1985. Munkaszám: 85.005

Kozma Tóth István (1993): A HM sajtómunkája és társadalmi kapcsolatai Új Honvédségi Szemle 1993/12. pp. 73-76.

Kőrössi Béla (1937): Sajtóviszonyok Magyarországon Új Igazság Könyvtára, hn., 1937. p. 3.

Lukács László, Tóth Rudolf (2018): Robbanóanyagok a hazai katonai szakfolyóiratokban 1875–1945. Katonai Logisztika ISSN 1588-4228 2018. évi 3-4. szám pp. 273-300.

Nádor István (1993): A média és a hadsereg Új Honvédségi Szemle 1993/9. szám pp. 91-95.

Neményiné Dr. Gyimesi Ilona: Kommunikációelmélet, Szemelvénygyűjtemény, Perfekt Kiadó, Bp., 2004. 34-36.o.

Orosz Zoltán (2012): Hagyomány és megújulás Honvédségi Szemle ISSN 2060-1506 2012. év 1. szám p. 1.

Orosz Zoltán (2015): A Magyar Honvédség kutatóhelyeinél folyó tudományos tevékenység 2014-15-ben Hadtudományi Szemle ISSN 2060-0437 VIII. évfolyam 4. szám pp. 178-191.

Padányi József (sine anno): Idézet a Hadtudományi Doktori Iskola vezetője köszöntőjéből Elérhető: <https://hhk.uni-nke.hu/kutatas-es-tudomanyos-elet/doktori-iskolak/hadtudomanyi-doktori-iskola/bemutakozas>, letöltve: 2019.02.10.

Papp Dezső (sine anno): A magyar katonai hírlap- és folyóirat irodalom rövid története 1705-től 1945-ig. Elérhető: <http://papp.gportal.hu/gin-dex.php?pg=31118017&nid=5218286>, letöltve: 2018.12.19. Új Honvédségi Szemle 2002/5. ISSN 1216-7436 pp. 87-98.

Reigler Imre (1936): Folyóiratkultúra, Sajtóreform, Sajtótudomány. Atheneum, Budapest, 1936. p. 11. Különlenyomat az Országút 1936 májusi számából Elérhető: http://mtdaportal.extra.hu/books/reigler_imre_folyoiratkultura_sajtoreform_sajtotudomany.pdf, letöltve: 2018.12.20.

Róka Mihály (1968): Előszó a Hadtápbiztosításhoz 1968. 1. szám pp. 3-4.

Szabolcsi Miklós (Főszerkesztő) (1979,1985a, b): A magyar sajtó története I.-II/1., II/2. Akadémiai Kiadó. Budapest, ISBN 963 05 1773-6

Sipos Péter (1999): Az Est lapok államosítása. Historia, 1999. Április Elérhető: <https://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/historia/99-04/ch07.html#id509600>, letöltve: 2018.12.20.

Szak Andrea: A nyilvánosság kommunikációs színterei, Hadtudomány, Bp., 28:2pp., 2018. 118-125.o.

Szak Andrea: A szavak ereje, Hadtudományi Szemle, Bp., 2017. 264-271.o.

Szakály Sándor (2011): Elődök nyomában. Fejezetek a magyar tudományos katonai szaksajtó történetéből Honvédségi Szemle, HU ISSN 2060-1506 2011. május 65. évfolyam 3. szám pp. 60-61.

Szenes Zoltán (1987): A hadtápbiztosítás fogalmához Hadtápbiztosítás 1987. évfolyam 2. szám p. 13. Elérhető: http://epa.oszk.hu/03000/03059/00078/pdf/EPA03059_hadtapbiztositas_1987_2_011-021.pdf, letöltve: 2019.02.20.

Szerkesztőbizottság előszava Haditechnikai Szemle 1956. I. évfolyam, 1. szám. Elérhető: https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/Haditechnika_1956/?pg=2&layout=s, letöltve: 2019.02.23.

Tóth Csaba (1997): Az 1956-os forradalom katonai sajtója Új Honvédségi Szemle 1997/10. ISSN 1216-7436 pp. 1-12.

Varga László (2001): A médiaszereplés jellemzői, követelményei a katonai vezető kommunikációs és PR munkájában Kézirat, sine loco, 2001. (20 o.) Könyvtári jelzet: KV367

Sólyom László: A váci nyilatkozat. Honvéd katonai folyóirat, 1948. 3. évf. 8-9. szám, 36-49. o.

Dr. Hegedűs Ernő: Kétszáz éve született Görgey Artúr altábornagy a hadvezér, haderőszervező, katonai-műszaki szakember és vegyész-kutató, a 170 éves honvédség egyik alapítója II. rész Katonai Logisztika 2018. évi 3-4. szám

Múltbanézés XIV/6b - A Honvéd (1946-1949) https://www.youtube.com/watch?v=h1F6K9E4_gc

Múltbanézés XIV/10 - Bekerítve - Görgey ürügyén 1949. október 13. <https://www.youtube.com/watch?v=ZukBqVG9idQ>

Dr. Schubert Katalin: A tábornokok pere. PhD értekezés, 2007.

Okváth Imre. Katonai perek a kommunista diktatúra időszakában. Történeti Hivatal, Budapest, 2001. ISBN 9630074648